

BİR KARA KOYUN!

Av. Vedat Ahsen COŞAR

09.11.2015, <http://www.hukukihaber.net/bir-kara-koyun-makale,4401.html>

‘Düşündüğün Gibi Yaşamalısın. Aksi Takdirde Yaşadığın Gibi Düşünürsün’ Jose MUJICA

BİR KARA KOYUN! JOSE MUJICA

‘Burada bulunan her düzeyden ve organizasyondan bütün yetkililere teşekkür ediyorum. Brezilya halkına ve Bayan Başkan Dilma Roueesff’e teşekkür etmek istiyorum. İyiniyetinden kuşku duymadığım benden önce konuşan bütün konuşmacılara açıklamaları için teşekkür ediyorum.

Yöneticiler olarak burada biz, bizim için önemi bulunan kendi iç irademizi, insanlığın sefilliğine neden olan sözleşmelere bağlılığımızı, bunlarla ilişkilerimizi sürdürebilme şansımızı ifade ettik

Her şeye rağmen burada bulunmamızı, bazı soruları yüksek sesle sorma fırsatı olarak görmemiz gerekir. Zira bütün bir öğleden sonramızı, kitleleri yoksulluğun pençesinden kurtarabilmek için sürdürülebilir kalkınma üzerine konuşmakla geçirdik.

Zihinlerimizdeki titreşimler, çağrışımlar nelerdir? Toplumları refaha taşımanın ardında şekillenen kalkınma ve tüketim modeli bu mudur? Sorum şudur: Bu gezegende Hindistan halkının, Almanya’da her bir aileye düşen araba kadar arabası olması durumunda neler olabilir? Nefes alabilmemiz için geride daha ne kadar oksijen olmalıdır? Daha açıkçası; Bugün 7-8 milyon insanın yaşadığı dünya, insanların aynı tüketim düzeyine sahip olmalarını, bolluk içindeki Batı toplumlarının refahı için mi israf ediyor? Bu mümkün olabilir mi? Bugün daha farklı analizler yapabilecek miyiz? Çok büyük ve patlayıcı bir maddi ilerleme sağlamak üzere devir aldığımız bu uygarlığı, ne yazık ki, pazarın, tüketimin nesline dönüştürdük. Pazar ekonomisi, pazar toplumlarını yarattı. Ve bunun bize getirisi, bütün bir gezegenin farkına varmak demek olan küreselleşme oldu.

Biz mi küreselleşmeyi yönetiyoruz, yoksa küreselleşme mi bizi yönetiyor? Vahşi bir rekabete dayanan bu ekonomik düzen içinde, dayanışmadan, yardımlaşmadan, hep birlikte var olmaktan söz edebilir miyiz? Kardeşliğimizi daha ne kadar sürdürebileceğiz?

Ben bu etkinliğin önemini zayıflatacak herhangi bir şey söylemek istemiyorum. Aksine, meydan okumamız gereken şeyin, muazzam önemdeki büyük krizler, ekolojik krizler olmadığını, siyasi krizler olduğunu söylüyorum.

Günümüz insanı, kendisini özgür bırakmayan güçleri yönetmemekte, insanı ve insan hayatını bu güçler yönetmektedir. Oysa biz bu gezegene, ayrımcılığı daha da çoğaltmak için gelmedik. Bu gezegene mutlu olmak için geldik. Zira hayat kısadır ve elimizden kaçır gider.

Sahip olduğumuz hiçbir şey, hayat kadar değerli ve asıl değildir. Ama hayat parmaklarımızın arasından kayıp giderse eğer, daha fazla tüketmek için daha fazla, çok daha fazla çalışırsak eğer, toplumun mutlak motoru tüketim olursa eğer, ne olur? Tüketim paralize/felç olduğunda, ekonomi durur. Ekonomi durduğunda, durgunluk hayaleti ortaya çıkar. Gezegene zarar verecek olan

şey, hiper/aşırı tüketimdir. Ve hiper/aşırı tüketim, büyümek için daha çok satmaya, bunun için de malların ömrünün kısa olmasına ihtiyaç duyar. Bir elektrik ampulünün ömrü 1000 saatten fazla değildir. Ömrü 100.000 saat olan ampuller de vardır. Ama bunlar imal edilmez. Bunun nedeni pazardır, pazar ekonomisidir. Buna hizmet etmek için daha çok çalışmak, “kullan at” uygarlığına destek olmak, kısır döngü tuzağına düşmek zorundayız. Siyasetin doğasında olan bütün bu sorunlar, bize farklı bir kültür için mücadele etmemiz gerektiğini söylüyor.

Bütün bunları mağara adamının zamanına dönmek ya da geçmişin heykelini dikmek için söylemiyorum. Sadece böyle devam edemeyeceğimizi, pazar tarafından yönetilemeyeceğimizi, aksine pazarı bizim yönetmemiz gerektiğini ifade etmek için söylüyorum.

Kendi mütevazı düşünce şeklimle şunu demek istiyorum: bugün karşı karşıya olduğumuz sorun siyasaldır. Eski düşünürler, Epikürüs, Seneca ve hatta Aymara bunu şu şekilde ifade etmişlerdir: “Fakir insan küçük insan değildir, daha fazla, daha fazla, sonsuza kadar daha fazla isteyen ve buna ihtiyaç duyan insan küçük insandır.” Bu bir kültür sorunudur.

Yapılan anlaşmaları, gösterilen çabaları takdir ediyorum. Yönetici olarak bunlara bağlı olacağım. Söylediğim şeylerin bir kısmının kolay sindirilemeyeceğini biliyorum. Ama bunlara su krizinin ve çevre saldırganlığının neden olmadığını da bilmek durumundayız. Bütün bunların nedeni, bizim yarattığımız uygarlık modelidir. O nedenle yaşama tarzımızı yeniden gözden geçirmek zorundayız.

Ben hayat için gerekli doğal kaynakları çokça bahşedilmiş küçük bir ülkeye mensubum. Benim ülkemde 3 milyondan biraz fazla insan var. Bir kısmı dünyanın en iyi ırkı olan 13 milyondan fazla büyükbaş hayvan mevcut. 8 veya 10 milyon civarında en iyi cins koyun var. Benim ülkem, yiyecek, et, mandıra ürünleri ihraç eden bir ülke. Çok fazla dağlık olmayan, daha çok düzlüklerden oluşan benim ülkemdeki arazilerin %90’ından fazlası verimli.

Benim yoldaşım olan işçiler, geçmişte günde sekiz saatten daha fazla çalışıyorlardı. Bugün 6 saat çalışıyorlar. Fakat 6 saat çalışan işçi, günde iki ayrı iş yapıyor, dolayısıyla bugün dünden daha çok çalışıyor. Peki, neden? Çünkü motosikleti için, arabası için, başkaca şeyler için aylık ödeme yapması gerekiyor, böyle yaptığı için de kendisini, benim gibi romatizmalı yaşlı bir adam, hayatını neredeyse tamamlamış bir adam gibi hissediyor.

İçinizden birileri, insan hayatının kaderi bu mudur diye sorabilir. Bunlar son derece temel olan şeylerdir. Ama gelişme, kalkınma insanın mutluluğunun karşısında olamaz. Belirleyici olan hayattır. Birikim ve tüketim değildir. İnsan mutluluğunun yararına çalışmak, dünyadaki sevgi, insani ilişkiler, çocukların bakımı, arkadaşlara sahip olmak, bizim temel ihtiyaçlarımızdır. Kalıcı olan bunlardır, aşktır, dostluktur, yardımlaşmadır, dayanışmadır, ailedir. Çevre için mücadele edersek eğer, çevrenin temel unsurunun, insanın mutluluğu için olduğunu da hatırlarız.’

Bu konuşma, Uruguay’ın önceki Devlet Başkanı Jose Mujica’ya ait. Mujica bu konuşmayı, Birleşmiş Milletler tarafından 20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenen ‘Rio+20 Zirvesi’nde yapmış. Mujica’nın kendi ana dilinde yaptığı bu konuşmanın Türkçe çevirisi yok. O nedenle İngilizce tercümesinden Türkçeye çevirdim ve hem sizinle paylaştım, hem de bu yazıma konu yaptım.

Mujica'nın bu konuşması, diplomatik bir platformda yapılmış konuşma olmasına rağmen, diplomatik dille yapılmış konuşmalardan çok farklı. Öyle olduğu için daha da önemli ve değerli. Mujica'nın bu konuşmasında söyledikleri, çoğumuzun düşündüğünden, söylediğinden, yazdığından farklı şeyler değil. Ama samimi ve sahici şeyler. Önemi ve değeri de samimi ve sahici olmasından geliyor. Beni en çok etkileyen de konuşmanın bu samimiyeti ve sahiciliği oldu. 'Samimiyeti olmayan bir konuşmanın veya yazının değeri olmadığını' Tolstoy'dan öğrendiğim için, her samimi, her sahici konuşma ve yazı beni etkiler. Aynı şekilde samimi ve sahici insanlardan da çok etkilenirim ben. Mujica'da sahici bir insan. Çok acılar çekmiş olmasına rağmen gözlerinin içiyle, göz bebekleriyle gülen bir insan.

Daha önce adını duyduğum, ancak hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadığım Jose Mujica'yı, 01 Kasım 2015 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde Çınar Oskay'a verdiği röportajdan tanıdım. Hemen ardından Andres Danza-Ernesto Tulbovitz tarafından yazılan, Tekin Yayınevi tarafından basılan 'İktidarda Bir Kara Koyun-Saraysız Başkan Jose Mujica' adlı kitabı aldım ve okudum. Daha sonra Youtube'dan, yazımın en başında tercüme ederek sizinle paylaştığım 'Rio+20 Zirvesi'nde yaptığı İngilizce alt yazılı konuşmasını izledim ve bunu twitterda paylaştım. Fenerbahçelilerin Lugano, Galatasaraylıların Muslera, kitap okuyanların militan gazeteciliğin önde gelen isimlerinden birisi olan Eduardo Galeano vasıtasıyla tanıdıkları, bizim ülkemizde ise çok bilinmeyen Uruguay'ı ve Uruguay tarihini inceledim sonra. Ve en sonunda da bu yazıyı kaleme aldım.

Hem kişisel tarihi bakımından, hem de Uruguay tarihi yönünden önemli bir adam olan, önemli olması dışında, yaşadıklarından damıttığı ve harmanladığı felsefesiyle, bu felsefeye uygun yaşam tarzıyla, gerçekten değerli bir insan ve hatta bir yaşam bilgisi olan Jose Mujica eski bir Tupamaro Gerillası.

İsmi 18.yüzyılda İspanyol egemenliğine karşı başlatılan ayaklanmanın önderi olan Túpac Amaru II'den alan Tupamarolar, Marksist-Leninist düşünceye sahip olmakla birlikte, anarşizme inanan, Uruguay'ın bağımsızlığına kavuşmasının bu yolla mümkün olacağını savunan bir ulusal kurtuluş hareketinin adı. Geleneksel siyasal sistemlerin tamamına karşı olan Tupamarolar, yaptıkları eylemler itibariyle tam bir çağdaş Robin Hood. Öyle oldukları için eylem temelinde aktif oldukları süreç içinde, bankaları, işyerlerini, zenginleri soyan, bu soygunlardan elde ettiklerini yoksullara dağıtan yasadışı bir örgüt.

Siyasal yönden sonuç alabilmek için terörü/şiddeti bir yöntem olarak seçen ve kullanan Tupamaro Gerillaları, amaçlarına ulaşmak için 1968 ile 1973 yılları arasında, siyasetçileri hedef alan adam kaçırmaya ve kundaklama eylemlerine, subaylara ve polisler üzerine yönelik olarak suikast yapma yoluna başvurmuş. 1973 yılında yapılan askeri darbe sonunda iktidara gelen hükümet, disiplinli orduyu vurucu güç olarak kullanmak suretiyle ve aldığı sert önlemlerle Tupamaroları tasfiye etmiş, bu amaçla pek çoğunu öldürmüş, öldürmediklerini hapse atmış.

1985 yılında Uruguay'ın demokrasiye dönmesinden sonra ilan edilen genel af, kişisel ve siyasal özgürlüklerine kavuşan Tupamarolar, 'Halk Girişimi Hareketi Partisi'ni (Movimiento de Participación Popular-MPP) kurmuşlar ve bu partinin şemsiyesi altında demokratik yoldan siyaset yapmaya başlamışlar. Jose Mujica'da, bu Tupamarolardan birisi. 1985 yılında siyasete atılan

Mujica, 1994 yılında yedek, 1999 yılında asil senatör, 01 Ekim 2010 tarihinde yapılan seçimler de ise Uruguay Devlet Başkanı olmuş.

‘Belki yanılmış olabilirim ama hayallerim hep vardı ve var olacak. Stratejim olmadığını söyleyemezler. Bektan olabilir ama bir stratejim var. Ve hayal kurmak için hala yeterli güce sahibim.’ Bu sözler Mujica’ya ait. Bunları Andres Danza-Ernesto Tulbovitz tarafından yazılan ‘İktidarda Bir Kara Koyun-Saraysız Başkan Jose Mujica’ isimli kitapta söylüyor. Bunları söylediğinde 80 yaşında. Ama hala hayalleri var. Onu başarıya taşıyan da bu hayalleri aslında.

Hayalleri olduğu için, hayallerini gerçekleştirmek için 1960’larda daha henüz 25 yaşında iken Tupamaro Gerillası olarak dağa çıkmış Mujica. Hapiste kaldığı 13 yıl içinde hayallerini korumuş, hayallerine yenik düşmediği için, önce senatör, sonra devlet başkanı olmuş.

Seçtiği bir hayat var. ‘Sade, yüksüz, bagajsız, maddi kaygıları olmayan, yalın bir hayat.’ Hapiste iken üzerinde çok düşündüğü ve seçtiği bu hayatı, ‘hoşuma giden, istediğim şeyleri yapabilmenin en iyi yolu buydu. Benim için özgürlük bu demek’ diyerek açıklıyor.

Devlet Başkanı olmadan önce de, sonra da böyle yaşamış. Hala bu şekilde yaşıyor. Devlet Başkanı olduğunda makam arabasına binmemiş, kendisine ait 1987 model, Volkswagen marka arabasını kullanmış. Devlet Başkanı’na tahsisli sarayda oturmamış, eski komşularıyla, görevi sabahları evdekileri uyandırmak olan horozuyla, tavuklarıyla, kedileriyle, topal köpeği Manuella ve kendisi gibi eski bir Tupamaro Gerillası olan eşiyile birlikte kendisine ait çiftlik evinde oturmuş, oturuyor. Eski arkadaşlarıyla birlikte olmak için mahallesindeki kahvehanelere gitmiş, hala da gidiyor. Maaşının %70’ini ihtiyacım yok diye yoksullara dağıtmış, dağıtmaya devam ediyor. Bu yaşam tarzını ‘Düşündüğün gibi yaşamalısın. Aksi takdirde yaşadığın gibi düşünürsün’ şeklinde açıklıyor. Gerçekten düşündüğü gibi yaşamış, halen de düşündüğü gibi yaşıyor. Böyle yaşamaya devam ettiği için de, düşünceleri çok fazla değişmemiş, yani hala yaşadığı gibi düşünüyor, düşündüğü gibi yaşıyor.

Bu terbiyeyi, yani az şeyle yetinme ve öyle yaşama terbiyesini hapishanede kazanmış. Bunu şu sözlerle ifade ediyor. ‘O yıllarda, zindanlarda, bir kimsesiz, bir yetim gibi yaşarken, ne kadar az şeyle mutlu olunabileceğini öğrendik. Eğer az ile mutlu olmayı başaramasanız, her şeye sahip olsanız da başaramazsınız.’ Yani Mujica tam bir çağdaş Don Kişot. Arkadaşı antropolog Daniel Vidart’da zaten onu ‘Sanço kılığına girmiş Don Kişot’ olarak tanımlıyor.

Yedi yaşında babasını kaybetmiş. İki polisi yaralamış. Montevideo’da bir barda yakalanmış. Altı yerinden vurulmuş ama ölmemiş. 13 yıl hapiste yatmış. İşkence görmüş. Tek başına hücrede kalmış. Halüsinasyonlar, kâbuslar görmüş, psikolojik rahatsızlıklar geçirmiş. Hücrede delirmek için kurbağalarla, böceklerle arkadaşlık etmiş, konuşmuş onlarla. İki kez tünel kazarak hapisten kaçmış, yakalanmış. Düşmüş kalkmış hayatta. Büyük acılar çekmiş.

Kendisine bütün bunları yapanları ‘affetmediğini, çünkü yargıç olmadığını’ söylüyor. Ama nefret de etmiyor, ‘nefret yıkıcıdır; kazandırmaz, kaybettirir’ diyor ve şöyle devam ediyor: ‘Ben kendi yolumda gidiyorum. Diğerleri ne yapıyor bakmıyorum. Ne affediyor, ne yargılıyor, ne de unutuyorum. İleriye bakıyorum. Çünkü geçmişte olanların telafisi yok. O hesaplar hiçbir zaman kapanmayacak.’

Zaferlerden daha çok mağlubiyetlerden ders almış. Bunları iyi ki yaşadım demiyor ama yaşamış olmaktan dolayı pişmanlık da duymuyor. Bu konularla ilgili olarak şunları söylüyor: ‘Hapse girdim çünkü dünyayı değiştirmek istiyordum. Yaptıklarım daha iyi bir dünya içindi. Hepsinin bana kazandırdığı şeyler oldu, kişiliğimde, düşünce biçimimde derinleşme oldu. Çok uzun sürdü. Okuduklarım ve yaşadıklarım üzerinde tekrar tekrar düşündüm. Ve hapisten çıktığımda, her şey bambaşka göründü gözüme. Kendimi, yaptıklarımı reddeden bir değişim değildi bu. Ama dünyayı görme biçimime bir derinlik geldi. Eskisi gibi çocuksu değildim. Altın değerinde bir ders aldım: Mağlubiyetler, zaferlerden çok daha öğreticidir.’

Bütün bunları yaşamış bir insan olarak gençlere şunu tavsiye ediyor. ‘Düştüğün zaman kalkmayı bilmelisin. Hayat seni pek çok kez yere serebilir. Önemli olan ayağa kalkmak ve devam etmek ve yine devam etmektir.’

Geç dönem gençliğinde Sovyetler Birliği’ne yaptığı ziyaret sonrası, sosyalizme bakışı değişmiş ama sosyalizmden vazgeçmemiş. Bu konuyla ilgili olarak ‘Rüya görmüşüz’ diye başlıyor ve şöyle devam ediyor: ‘Üretim araçlarının dağılımını değiştirirsek toplumu da değiştireceğimizi düşünüyorduk. Yanılmışız. Kültürü değiştirmezsen hiçbir şey değişmiyor. Ve en zoru da kültürü değiştirmek. Yeni ve farklı bir kültür yaratmanın merkezinde felsefe ve etik yatıyor. Kapitalizme onay vermiyorum. Ama insanların işsiz, aç kalmasına, sağlık hizmeti alamamasına da onay veremem. Çünkü insanlar sadece bir kez yaşıyor. Tek hayatları var ve bu hayatlarını iyileştirmemiz gerekiyor. Bu mücadeleyi sistemin içinde, sisteme katılarak veriyorum. İyileştirmeye çalışıyorum....O dönemdeki fikirlerimiz, devrim, sınıf mücadelesi, bunlar gerçektir’

Fukuyama’nın ortaya attığı ve savunduğu ‘Tarihin Sonu’ tezine katılmıyor. ‘Evladım, sosyalizm mümkün değil, çünkü insanoğlu kötü’ diyen annesini kısmen haklı bulan Mujica, bu konuda şunları söylüyor: ‘İnsanın bencil bir tarafı var. Ama medeniyet dayanışmacı toplumlar da çıkarabiliyor. İnsan kendini geliştirebilen tek canlı. Ama aynı zamanda kendini yok edebilecek tek canlı. Bazıları “Tarih Bitti” der. Tarihin gelip gelebileceği son noktanın pazar ekonomisi olduğunu söyler. Bazılarıysa değişim için savaşır...’

Hayat tarzıyla, giyim tarzıyla, iktidarı kullanma biçimiyle, felsefesiyle, dünya meselelerindeki ‘politik doğruculuk’ anlayışına aykırı fikirleri ve sözleriyle, sadece çağdaşı olan siyaset adamlarından ve liderlerinden değil, kendinden önceki siyaset adamlarından ve liderlerinden de çok farklı olan Mujica, iktidarda olduğu dönemdeki icraatlarıyla da farkını ve farklılığını ortaya koymuş, değişim için savaşmaya devam etmiş bir siyaset adamı. Kürtaj yasağı ve cezası onun iktidarı zamanında kaldırılmış, eşcinsel evliliklere izin verilmesi gibi sosyal reformlar onun iktidar döneminde yasalaşmış, marihuana satışının devlet eliyle yapılmasına ilişkin yasal düzenleme onun öncülüğünde gerçekleştirilmiş.

Son derece radikal ve siyaseten riskli olan bütün bu değişiklikleri yapma cesaretinin arkasında, Mujica’nın sol tahayyülden tevarüs ettiği özgürlük anlayışı, siyaset yapmanın en önemli özelliklerinden birisi olan, zamanı, olayları ve ihtiyaçları doğru yorumlama becerisi var.

Milton Friedman. Monetarizmin temel ilkelerini ortaya koyan, parasal genişleme ile enflasyon arasındaki sıkı ilişkiyi tespit eden, ekonomik durgunluk ya da bunalım dönemlerinde ‘ipleri elinde

tutmak' şeklinde ki para arzı genişlemesinin enflasyonu tutmada yararlı olmayacağını savunan Keynesçi 'para önemli değildir' tarzındaki teze karşı çıkan, işsizlik ve enflasyonun sebebinin gelişmiş para politikaları, ekonomik istikrarsızlığın kaynağının ise para arzındaki düzensiz dalgalanmalar olduğunu savunan, 70'lerde dünya ölçeğinde yaşanan ekonomik krizleri buna bağlayan iktisatçı. Önemli bir iktisatçı. Sadece önemli bir iktisatçı değil, aynı zamanda darbe yapan askerlere ekonomik yönden ilham kaynağı olan, darbeci askerlere ekonomik ve sosyal fikirleri proje olarak taşıyan bir isim. Bizim ülkemizdeki 12 Eylül 1980 askeri darbesinin, siyasi ve ekonomik referansı olarak bilinen Friedman, Mujica'yı ve arkadaşlarını silindir gibi ezip geçen Uruguay'daki askeri darbenin de ekonomi hocası. Yani Friedman, hem fikri, hem siyasi yönden Mujica'nın can düşmanı. Mujica ile Friedman arasındaki ilişki: Friedman'ın, marihuana yasağının kaldırılması konusunda Mujica'nın dayandığı, referans aldığı kişi olması.

İdealleri, ilkeleri olmakla birlikte pragmatist bir yönü de olan Mujica, marihuana konusunda Friedman'dan etkilenecek hareket etmiş. Bu konuda şunları söylüyor: 'Friedman "uyuşturucu pazarını ellerinden almak gerek diyordu." Uyuşturucu tacirlerini ancak bu şekilde bitirebilirsin. Friedman, işin özünü gördü. Kaderin böyle cilveleri var işte. Uyuşturucu sorununun ekonomik bir mesele olduğunu ilk o gördü...'

Hayatındaki en acımasız darbeleri askerlerden gören, askerler yüzünden 13 yıl hapis yatan, askerler tarafından işkenceye tabi tutulan Mujica'nın orduya ve askerlere bakışı da pek çok solcudan farklı. Farklı olduğu için darbeci askerlerin hapisten çıkmalarını ve ev hapsine alınmalarını sağlama konusunda ciddi mücadele vermiş ama başarılı olamamış. Bu konuyla ilgili olarak şunları söylüyor: 'Askerlerin kilit bir rolü olduğunu düşünüyorum. Çok zeki olmayı gerektirmez; silahlı kuvvetler olmadan olmaz. Bu çok açık. İktidar için mücadele edenlerin, silahlı kuvvetleri göz önünde bulundurmaları gerektiği çok net...Geniş cephe olarak, kendimize asker kazanmalıyız. Demokrasinin garantisi budur. Ama ne yazık ki askerlerden çekinen bir sol ile karşılaştım. Benim siyasi partimde askerlerin olmaması beni korkutur. Yani onları neden sağ partilere hediye edeyim! Bu kadar saf olma! Benim başından beri üstlendiğim bir iktidar mücadelesi bu. Dünyada iktidar için mücadele veren ama yanında askerlerin olmasını düşünmeyen bir kimseyi tanımıyorum. Bunu yapmazsan kaybedersin...Geçmiş medeniyetler hakkında en etkileyici şey, ordulardır. İnkâ İmparatorluğu ya da Çin veya Roma İmparatorluğu nasıl kuruldu? Devletten önce ordu geliyordu. Şimdi bana, orduların insanlık tarihiyle bir alakası olmadığını çünkü devletin baskı için var olduğunu ve baskı için de hep polis ve orduya ihtiyaç duyduğunu anlatmayın. Her şeyin çıkış noktasıdır bu. Tarih okumayan anlayamaz.'

Mujica bir siyaset adamı. Hayatının çok önemli bir kısmını siyasi mücadelelerle geçirmiş bir insan. Ama hayatı sadece siyasetten ibaret değil. Müzikle de ilgisi var. Evinde, arabasında müzik dinliyor. Piyano ve solfej öğretmeni aynı zamanda. Tango seviyor. Tangoyu muazzam bir şiiir olarak kabul ediyor, mükemmel bir his, aşkın en güzel ifadelerinden birisi olarak nitelendiriyor. Kitapları seviyor, onların yerini dolduracak bir şey olmadığını düşünüyor. En yararlı kitapların, insanı düşündüren, daha iyi ve yeni hayatların farkına varılmasını sağlayan kitaplar olduğunu söylüyor. Yüzünde de zaten, hem hayatı dolu dolu yaşamış bir insanın, hem de kitap okumuş insanların düşünme ve ıstırabının verdiği derin ve anlamlı çizgiler var.

Hayat ona bazı zamanlar çok iyi davranmamış olmasına rağmen hayata ve geçmişine küskün değil. Geçmişte yaşamıyor. Geleceğe bakıyor. ‘Hayat, gelecektir; geçmiş değil!’ diyor ve şöyle devam ediyor: ‘Bu geçmişin yaşanmadığı anlamına gelmez. Geçmiş vardır ama belirleyici değildir. Sana unuttabilme yeteneğini verecek olan da budur. Aslında unutmak doğru sözcük değil. Hiçbir boku unutmuyorsun. Ben tüm bu yaşadıklarımı nasıl unutacağım ki? Mesele, üstesinden gelmektir.’

Üstesinden gelmek için geçmişe takılıp kalmamak, zamanla birlikte akıp gitmek gerekiyor. O da bunu yapmış, yapmaya da devam ediyor. ‘Her şey geçer’ diyor ve zamanla birlikte geleceğe doğru yürüyor.

Kendisini anarşist olarak tanımlıyor. Birbirinin karşıtı da olsa iki temel görüş vardır, biri liberalizm, diğeri anarşizm, diğeri görüşler bu ikisinin türevidir diyor. Ülkesinin başkanlığına gelmesini bir deprem olarak görüyor. İktidar kavramını çürümüşlükle bir tutuyor. Anayasaları geçici çoğunlukların ürettiği bir aksesuar olarak nitelendiriyor, iktidarların anayasaları bir maşa gibi kullandıklarını söylüyor.

Mujica’nın hukuk ve hukukçular konusundaki yaklaşımı diğeri siyasetçilerden çok farklı değil. Yargının, hukukun siyasetçinin önünü kestiğini, en basit, en önemsiz görülen bir şeyi dahi yapma konusunda engeller çıkardığını düşünüyor. ‘Esas sorun, avukatların beni bir yandan bir diğeri yana çekmesidir’ diyor ve şöyle devam ediyor: ‘Her konuda seni ikna etmeye hazırlar. Korkunç. Bir de Yüksek Mahkeme önüne taş koyuyor ve beni bir başka taraftan çekiştiriyor. Şimdi engellerin tümü hukuki. Başkanın gidebileceği bir yol kalmıyor; sorun bu. Hiçbir yol yok... Ya anayasaya tosluyorsun ya da bir yasaya. Bu hep böyle... Hukukçular, ne istediğinizi dinliyor, isteğinize uygun olarak yasaları düzenliyorlar. Onlar her zaman müşterilerini kollayacaklardır. Hep böyle olmuştur. Pozitif hukuk, sıraya dizilmiş yöneticilerin isteklerini haklı kılmak için icat edilmiştir. Hukuk devleti bir açıdan elbette çok iyi çünkü aksi takdirde monarşi sürecek ve kral canının istediğini yapacaktı, ama onun en önemli meselesi, biraz daha sağduyulu olunmasının gerekliliğidir. Hukukun üstünlüğü, mükemmelliği, tartışılmaz olduğu gibi sözleri kimse bana söylemesin çünkü bu koca bir yalandır. Çünkü onu yapanlar da subjektif olabilen, senin benim gibi insanlardır ve ait oldukları sınıfın bilincini üzerlerinden atamazlar.’

Siyasetçi olarak hukuktan, yargıdan şikâyetçi olan, hukukçulara çok fazla güvenmeyen Mujica, adalete de güvenmiyor ve her konudaki açık sözlülüğüyle adalet konusunda şunları ifade ediyor: ‘Şunu söylemekte yarar var ve söyledim diye de kimse kulağımı çekmeyecektir: Hangi şekilde olursa olsun, insan mahsulü bir adalete inanmıyorum. Benim ev yapımı felsefeme göre, tüm adalet sağlama biçimleri, intikam ihtiyacından doğan anlaşmalardan ibarettir.’

Mujica’nın hukuk konusundaki değerlendirmelerine çok fazla katılmamakla birlikte, adalet konusundaki görüşleri bana çok ters gelmedi. Gelmedi, çünkü pozitif hukukun adalet anlayışı, bana göre de intikam ihtiyacına cevap veren bir anlayış. Oysa ihtiyaç duyduğumuz adalet, referansı intikam almak olan, haddini bildirmek olan adalet değil, insan onuruna ve eşitliğine dayanan ‘onarıcı adalet’tir.

Tam bir mücadele adamı olan Mujica, en çok kavgaya, mücadeleye girişmeden yere serileceklerini düşünen, özgüveni olmayan insanlara kızıyor, ‘sadece kazanmak için kavgaya girişilmez’

diyor ve şöyle devam ediyor: ‘Ama kazanacağına inanmalısın. Böylelikle ancak hayatına bir anlam katabilir, böylece yol alabilirsin. Yenilebilirsin. Hayat gibi çetrefilli bir düşmanı kim mağlup etmiş ki? Ama hayat macerana bir anlam kazandırmalısın. Maddi gereksinimlerinin çok ötesinde, hayatı tutku ile yaşamalısın. Hayatı hevesle yaşamalısın. Hayatla böyle bir anlaşma yapmalısın. Bunlar, her aklına geleni yap anlamına da gelmiyor. Ama size şunu kesinlikle söyleyebilirim ki, ben bu hayatta deliler gibi eğleniyorum.’

‘Aşk, hayatın motorudur’ diyen Mujica’ya göre, aşk olmazsa hayat da olmaz. Mujica için aşk kadar değerli olan bir başka şey de arkadaşlık, dostluk. İnsan olarak hepimizin bu hayatta bizi anlayacak birilerine ihtiyacı vardır diye düşünüyor. Onun için de arkadaşlarını, dostlarını hiç ihmal etmiyor. Onları görmek, onlarla birlikte olmak için mahallesindeki kahvehaneye gidiyor sık sık.

Hayatın geçiciliğinin farkında olduğu kadar, aşkın, dostluğun, yardımlaşmanın, dayanışmanın kalıcı olduğunun, insanın en çok bunlara ihtiyacı bulunduğu da bilincinde. Mevki, makam, iktidar, para, güç geçer gider, sadece yaptıkların kalır ama bunlar da bir gün gelir unutulur diye düşünüyor. Yani hayata da, mevki, makam gibi dünyevi şeylere de; ‘Hepimizin ki gününbirlik hayatlar; hatırlayanın, hatırlanandan farkı yok. Hepsi geçici. Hem anılar, hem de onların nesnesi. Her şeyi unutmuş olacağın günler kapıda, her şeyin seni unutacağı günler yakın. Bil ki çok geçmeden hiç kimse ve hiçbir yerde olacaksın’ diyen Roma’nın bilge hükümdarı Marcus Aurelius gibi bakıyor.

Peki, hayata böyle bakan Mujica ölüme nasıl bakıyor? Ölüm ile birlikte büyüyen, daha yedi yaşında iken vefat eden babasının kaybıyla ölümü tanıyan, yanı başında vurulup düşen yoldaşlarının ölümüne tanıklık eden Mujica’ya göre ölüm ‘sıradaki bir fasıl’. Herkesin, hepimizin az ötesinde duran ölümü içselleştiremeyen insanların mutsuz öldüklerini söylüyor ve bu konuda ‘Bir cenazeye gideceğim: Benimkine’ diyerek ironi yapıyor.

Peki, keçi gibi inatçı, mücadeleci, kişilikli bir adam olan Mujica neden ‘Bir Kara Koyun?’ Çünkü o sürüden biri. Sürüdeki diğer koyunlardan farkı sadece siyah olması. Diğer liderlerden farkını, yani sürüdeki diğer koyunlardan farkını, yani siyah koyun olmasını şöyle açıklıyor: ‘Diğer ülkelerdeki siyasi liderler hiçbir şey söylemiyor. Konuşmaları içerik olarak bomboş. Bu yüzden ben dikkat çekiyorum. Bir “şey” söylediğim için. Katılırsınız ya da katılmazsınız ama ben bir “şeyler” söylüyorum. Şaşılacak bir durum ama başlıca farkımız yalnızca bu.’

Farklı olmanın, başkalarının yapamadığı şeyleri yapmanın, kara koyun olmanın dayanılmaz ağırlığı sanırım bu!

Bu yazıya Mujica’nın ‘Rio+20 Zirvesi’nde yaptığı konuşmayla, o zirvede konuşanların hepsinden onu farklı kılan konuşmasıyla başlamıştım: O konuşmasında Mujica’nın üzerinde durduğu pazar ekonomisinin en iyi ifadesi olan ‘kullan-at’ anlayışının, hayata dair, insan ilişkilerine dair bir başka çıkarımı ile son verelim.

Eşyalar kullanılır, eskir, eskidiğinde, kullanılmaz hale geldiğinde atılır. Günümüzde sadece eşyalar değil, insanlar da kullanılıyor ve ne yazık ki son kullanma tarihleri geldiğinde atılıyor. İnsana esas bu koyuyor. İnsanı esas bunlar yoruyor. Dolu dolu yaşayan, yaşamı boyunca pek çok zorlukları aşan, ölümle adeta dans eden Mujica bu konuda şunu diyor: ‘Beni yoran bu işler değil.

Kimi zimbirtılar.’ Her iktidarın zimbirtıları, her iktidara musallat olan zimbirtılar vardır. Çalışmak, iş yapmak, hizmet etmek yormaz insanı, bu zimbirtılar yorar.

Mujica’nın zimbirtılar dediği, gücün kimde olduğuna bağlı olarak yön, yer ve tavır değiştiren insanlardır. Dün orada, bugün burada olan, yarın başka, çok daha başka yerlerde olacak olan insanlar. Arkadaş pozunda, dost pozunda, bilmem ne pozunda olan insanlar. Miadı dolduğunda, son kullanma tarihi geldiğinde, ihtiyacı kalmadığında, arkadaşını da, dostunu da harcayan, elden çıkaran insanlar. Yolda bulduklarını, yola çıktıklarına değişen insanlar. Modüler insanlar yani.